

Sredstva gospodarskih organizacij

Vpliv instrumentov in ukrepov zveznega družbenega plana na njihovo formiranje in uporabljanje

Sredstva gospodarskih organizacij se bodo na osnovi ekonomskih instrumentov in ukrepov, ki jih vsebuje zvezni družbeni plan za leto 1957, večinoma formirala in povečevala kakor lani, dokler ne bodo v razdelitvi skupnega dohodka izvedene spremembe, ki so določene v nalogah letošnjega plana in že najavljene. Te spremembe sedaj intenzivno pripravljajo. Razen tega so si prizadevali, da bi tudi s sedanjimi ekonomskimi planskimi instrumenti ustvarili določene pogoje za spremembe, ki bodo nastale.

To ne prihaaja toliko do izraza v drugačnem izločanju teh sredstev iz skupnih dohodkov, kolikor bolj v širših možnostih formiranja in povečevanja teh sredstev s povečanjem virov ali v večjih in bolj elastičnih možnostih za njihovo uporabljanje. Planski ekonomski instrumenti, ki imajo vpliv na sredstva gospodarskih organizacij, se večinoma nanašajo na amortizacijski sklad, na sredstva za samostojno razpolaganje in na fond obratnih sredstev gospodarskih organizacij.

AMORTIZACIJSKI SKLAD

Amortizacijski sklad gospodarskih organizacij se bo tudi letos formiral z uporabljanjem dosedanjih amortizacijskih stopenj. Razlika je le v tem, da so v osnovo za obračun amortizacije sedaj pritegnjene tudi ustanovitvene naložbe nanovo ustanovljenih gospodarskih organizacij ali nanovo zgrajenih obratov, ki se morajo v enakih letnih obrokih amortizirati najdalje v 10 letih. Razen tega lahko sveti občinski ljudskih odborov povečajo amortizacijske stopnje podjetjem javnega in cestnega prometa, kadar je izkoriščanje vozil v primerjavi z njihovo normalno dobo trajanja intenzivnejše.

Glede uporabe sredstev amortizacijskih skladov so dane z ekonomskimi ukrepi letošnjega plana gospodarskim organizacijam mnogo bolj široke možnosti kakor prejšnja leta.

Investicijsko vzdrževanje

Doslej je investicijsko vzdrževanje osnovnih sredstev šlo v breme amortizacijskega sklada, sredstva v ta namen pa so se izločevala po enotnih stopnjah, ki so bile predpisane za posamezne vrste osnovnih sredstev. Te stopnje so veljale za vse gospodarske organizacije. Smoter takega izločanja sredstev za investicijsko vzdrževanje je bil, da se določi njihova višina v planskih poročilih. V finančnem poslovanju gospodarskih organizacij pa je to imelo tudi svojo negativno stran. Prvič niso mogle gospodarske organizacije z iztrošenimi in izrabljenimi osnovnimi sredstvi zaradi enotne stopnje izločiti dovolj sredstev za investicijsko vzdrževanje. S tem se je pri podjetjih povečal dobiček, ki se je z razdelitvijo zlival v ustrezajoče sklade, teh sredstev pa ni bilo mogoče v celoti uporabljati za okrepljeno investicijsko vzdrževanje osnovnih sredstev. Na drugi strani so bila izdvojena pri gospodarskih organizacijah, ki so razpolagale z novimi osnovnimi sredstvi, zaradi učinka enotne stopnje večja sredstva kakor so jih potrebovale za investicijsko vzdrževanje. S tem se je zmanjševal dobiček teh organizacij.

Po določitvi plana se v bodoče sredstva amortizacijskega sklada ne bodo uporabljala za investicijsko vzdrževanje, temveč samo za zamenjavo. S tem sta bila dosežena dva smotra. Vsaka gospodarska organizacija bo izločila za investicijsko vzdrževanje toliko sredstev, kolikor jih bo stvarno potrebovala. S tako preložitvijo investicijskega vzdrževanja v materialne stroške proizvodnje bomo nadalje prišli do realnejše lastne cene, v razdelitvi skupnega dohodka pa bodo dobili ti stroški svoje pravo mesto.

Medsebojna posojila

Gospodarske organizacije lahko sredstva iz svojih amortizacijskih skladov posojajo drugim gospodarskim organizacijam, tako na občinskem ali na okrajnem ozemlju, kjer imajo svoj sedež, ali pa v okviru svojih skupnosti. Tako so ustvarjeni pogoji z. boljše uporabljanje skladov, hkrati pa je tudi zavarovana pravica gospodarskih organizacij, da razpolagajo s svojim investicijskim skladom. Pogoje za ta posojila bo predpisal zvezni izvršni svet.

Odplačilo anuitet

Novost glede boljšega izkoriščanja amortizacijskega sklada predstavlja tudi možnost, da lahko najamejo gospodarske organizacije, ki nimajo zadostnih sredstev za izvedbo rekonstrukcij svojih obratov, posojila iz družbenih investicijskih skladov tako, da plačujejo anuitete iz amortizacijskega sklada.

Z omogočanjem uporabe sredstev amortizacijskega sklada za odplačevanje investicijskih posojil so hoteli olajšati izvajanje investicijske politike, ki jo določa plan. Ta se kaže v angažiranju namenskih sredstev za rekonstrukcijske investicije v industriji, ne pa za gradnje novih objektov. Tako se omogoča gospodarskim podjetjem, ki ne ostvarjajo dovolj dobička, da sodelujejo na natečajih za odobravanje posojil za rekonstrukcije.

Omejitve in olajšave

Omejitve uporabljanja amortizacijskih skladov, ki so določene v letošnjem planu, se reducirajo na podaljšanje dosedanjih omejitev in na možnost uporabe polnih zneskov med letom 1957 plačane amortizacije pod istimi pogoji, pod katerimi so veljale te omejitve v planu tudi lani.

Olajšave v smeri uporabe polnega zneska plačane amortizacije so razširjene letos na podjetja elektrogospodarstva za daljnovode, mreže in razvod nizke napetosti in kablovske vode močnega toka, za osnovna sredstva gostinskih in turističnih podjetij in vodnih skupnosti. To je bilo ukrenjeno zato, da se nudijo tem gospodarskim organizacijam večje možnosti za zamenjavo osnovnih sredstev glede na njihovo iztrošenost ali zaradi boljšega investicijskega vzdrževanja, kar posebno velja za podjetja elektrogospodarstva.

SREDSTVA ZA SAMOSTOJNO RAZPOLAGANJE

Sredstva za samostojno razpolaganje gospodarskih organizacij se bodo formirala do nadaljnjih sprememb v razdelitvi na dosednji način, to je po odstotkih, ki so določeni v zveznem družbenem planu, iz dela dobička gospodarske organizacije kakor doslej. Medsebojni odnos med okrajem in gospodarsko organizacijo pri udeležbi pri tem delu dobička je ostal še naprej nespremenjen, to je gospodarski organizaciji pripada 30 do 40 odstotkov. Sami odstotki izločanja pa so letos nekaj nižji kakor prej. Vendar skupni znesek sredstev za samostojno razpolaganje gospodarskih organizacij ni bil manjša, ker je bil planiran večji obseg proizvodnje, pa tudi iz drugih vzrokov, ki jih bomo navedli.

Izločitev anuitet pred razdelitvijo dobička

Gospodarske organizacije, ki imajo posojila, iz splošnega investicijskega sklada, plačajo anuitete pred razdelitvijo dobička, kar praktično pomeni pred zveznim davkom na promet. Ker je stopnja zveznega davka na promet tudi letos proporcionalna, omogoča njena uporaba pri teh gospodarskih organizacijah rela-

(Nadaljevanje na 7. strani)

tivno večji delež pri dobičku za sredstva za samostojno razpolaganje.

Uporaba sredstev iz lanskega leta

Za večjo uporabo sredstev za s mostojno razpolaganje gospodarskih organizacij za investicije, racionalizacije in podobno je pomembno tudi dejstvo, da bodo mogle gospodarske organizacije letos uporabiti vsa sredstva za samostojno razpolaganje po sklepnem računu, ki jih niso mogle uporabiti lani. Nadalje bodo letos mogle gospodarske organizacije uporabiti tudi sredstva za samostojno razpolaganje, ki so jim bila lani vrnjena kot odplačilo posojila zvezi. Teh lani ni bilo mogoče uporabiti.

Prednostne obresti na osnovna sredstva

Instrument prednostnih obresti na osnovna sredstva, ki jih plan določa tudi letos, prav tako vpliva na povečanje dobička posameznih skupin ali vej gospodarskih organizacij, s samim tem pa tudi na povečanje njihovih sredstev za samostojno razpolaganje.

Prednostne obresti, ki so bile v veljavi lani, bodo veljale tudi letos. Zaradi omogočitve rentabilnejšega poslovanja gospodarskim organizacijam in ustvaritve večjega dobička so bile letos dane prednostne obresti tudi nekaterim drugim gospodarskim organizacijam. Tako bodo gradbena podjetja namesto šestodstotnih obresti plačevala dveodstotne obresti.

Prednostne obresti 1 odstotka so dobila podjetja zračnega prometa, v pomorskem prometu pa podjetja obalne linijske plobove.

Oprostitev plačevanja obresti na osnovna sredstva je letos razširjena razen na cestni promet tudi na trgovinska podjetja za vskladiščenje kmetijsko-živilskih proizvodov.

SKLAD OBRATNIH SREDSTEV GOSPODARSKIH ORGANIZACIJ

Sklad obratnih sredstev je bil uveden kot posebni stalni sklad gospodarske organizacije, katerega ta samostojno upravlja v okviru utrežajočih predpisov. Stvarni pomen tega sklada za delo gospodarskih organizacij pride do izraza šele letos, ker so bila sredstva za formiranje začetnih obratnih skladov dodeljena tem organizacijam šele v začetku letošnjega leta.

Višina obresti za sklad obratnih sredstev je določena na šest odstotkov, kar ustreza višini obrestne mere za kredite za stalna obratna sredstva, ki so jo podjetja doslej plačevala. Ta obrestna mera je bila nekaj nižja, po drugi strani pa je bil z zadnjimi spremembami uredbe o davku na promet odpravljen davek na kredit.

Iz istih vzrokov je bila tudi višina obresti na sklad obratnih sredstev reducirana za kmetijske organizacije na dva in pol odstotka, ker ta višina ustreza obrestim, ki so jih te organizacije plačevale za kredite za stalna obratna sredstva.

Te obresti veljajo tudi za posebne kredite, ki so bili dodeljeni namesto sklada obratnih sredstev v primerih, ko je bila izročitev začetnega sklada obratnih sredstev odložena.

VABILO K OBNOVITVI NAROČNINE

Tudi to številko »Naše skupnosti« smo poslali nekaterim naročnikom, ki še niso obnovili naročnine za letos. Zato prosimo vse naše naročnike, poverjenike in prodajalce, ki tega doslej niso napravili, da v čim krajšem roku obnovijo naročnino, ali da nas obvestijo, koliko novih izvodov lista potrebujejo.

Hkrati prosimo organizacije Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije, sindikate in organe delavskega samoupravljanja, posebno v podjetjih in komunah, da še naprej pomagajo pri širjenju »Naše skupnosti«.

»Naša skupnost« želi biti vsakdanji priročnik članom delavskih svetov, ljudskih odborov, svetom ljudskih odborov, upravnim odborom zadrug, organom družbenega upravljanja v prosveti, zdravstvu, na področju socialne politike itd. Kolikor širši bo krog naših bralcev in tesnejše sodelovanje z njimi, toliko bolj bo »Naša skupnost« odraz problematike in potrebe organov samoupravljanja in naše stvarnosti sploh.

Cena »Naše skupnosti« ostane še naprej 10.— din za številko, letna naročnina pa znaša 250.— din. Naročnino vplačate na tekoči račun št. 60-KB-5-Z-367 z oznako »za Našo skupnost«.

Na temelju tako določenih instrumentov in glede na spremembe, ki bodo izvršene v razdelitvi skupnega dohodka, in na planirano povečanje proizvodnje in prometa lahko pričakujemo, da bodo letos sredstva gospodarskih organizacij večja kakor prejšnja leta. S tem se čedalje bolj krepi ne samo gospodarska samostojnost gospodarskih organizacij, temveč tudi materialna osnova za svobodno delovanje delavskega samoupravljanja, kar ima razen ekonomskega tudi svoj določeni politični družbeni pomen.

Obratna sredstva, rezerve in zaloge v gospodarstvu

Dajanje sredstev za formiranje sklada obratnih sredstev prihaja do izraza na dva načina: kot nevrnljiva dodelitev teh sredstev zaradi začetnega sklada obratnih sredstev ali kot posojilo iz investicijskih sredstev.

Plan določa, da se bo iz sklada obratnih sredstev, ki se bodo formirala letos, dodelil ustrezajoči znesek splošnemu investicijskemu skladu za odobravanje posojil, predvsem nanovo ustanovljenim gospodarskim organizacijam za formiranje sklada obratnih sredstev.

Drugi del sredstev sklada je določen s predpisi o dodeljevanju posebnih kreditov namesto začetnega sklada obratnih sredstev.

Tretji del sredstev služi za kratkoročne kredite. Plan pa v tej smeri določa okvir. To je razvidno iz določb tistega poglavja plana, ki govori o kratkoročnih kreditih. Prvič določa plan, da se lahko kratkoročni krediti dodeljujejo samo na temelju vnaprej izdelane kreditne bilance, ki jo sestavi Narodna banka, odobri pa zvezni izvršni svet. To postaja za plansko gospodarstvo toliko pomembnejše, kolikor je tudi organizacija bančnega sistema čedalje bolj decentralistična. Začeta decentralizacija našega bančnega sistema je že dovedla do ustanovitve večjega števila komunalnih bank in hranilnic, zače pa so se formirati tudi specializirane banke.

Rezerva zveze

S formiranjem skupnih obratnih sredstev in obratnih zalog v gospodarstvu, kakor jih določa plan, je treba povezati tudi posebno izločitev gospodarske rezerve zveze. S samim tem, da je bila izločena kot posebna rezerva, predstavlja prav tako obratne zaloge v gospodarstvu, ki morajo v letošnjem planskem letu nastati, pa ne pridejo v poštev za potrošnjo.

Rezerva ima letos poseben pomen. Vidimo ga po eni strani v višini, ki je določena na 60 milijard dinarjev. S tem v zvezi pa ga vidimo tudi v tem, ker ta rezerva ni več na razpolago zveznemu izvršnemu svetu, temveč razpolaga z njo izključno zvezna ljudska skupščina.

Rezerve morajo predvsem služiti za odpravljanje nepričakovanih težav, ki normalno lahko nastanejo med letom in ki otežkočajo uresničanje plana. Z njimi je zagotovljeno, da se bosta proizvodnja in potrošnja razvijali kakor je določeno.

Meje obresti

Z zveznim družbenim planom je letos določena tudi gornja meja obresti za kratkoročne kredite v višini 9 odstotkov. Višina teh obresti doslej ni bila določena z zveznim družbenim planom, temveč je imel v tej smeri zvezni izvršni svet, ki je objavljaj predpise, splošna pooblastila. Po novih predpisih določajo te obresti upravni odbori bank. Zato je bilo sedaj nujno določiti obrestno mejo. S tem so upravni odbori bank omejeni glede višine obresti. Gospodarstvo je zaščiteno pred obremenitvijo z obrestmi, ki bi bile večje, kakor so ocenjeni pogoji, ki jih lahko prenese. Zvezni državni finančni sekretariat je razen tega dobil pooblastilo, da lahko določi za posamezne vrste kreditov (potrošniški kredit, odkupni kredit in podobno) tudi nižjo obrestno mejo. Pooblaščen je, da predpiše tudi zamudne obresti, ki jih je doslej predpisoval zvezni izvršni svet (zamudne obresti plačajo podjetja, ki pravočasno ne izpolnijo svojih obveznosti do upnikov). Menijo, da je treba v prihodnje z višino zamudnih obresti operativneje vplivati na ureditev finančnega poslovanja gospodarskih organizacij in na redno izpolnjevanje njihovih obveznosti.

S tako ureditvijo obratnih sredstev in zalog v gospodarstvu je danih več možnosti za ohranitev planskih proporcij in je dana sigurnejša perspektiva za ekonomsko vplivanje na izvedbo določene ekonomske politike, ki jo vsebuje plan v svojih nalogah, ne da bi bili v ta namen potrebni obsežnejši administrativni ukrepi.